

ОПШТИНСКА УСТАНОВА
МУЗЕЈ НА ГРАД КРАТОВО

МУЗЕЈСКИ ГЛАСНИК

7

МУЗЕЈСКИ ГЛАСНИК	VOL. 7	р-р. 1-250	Кратово 2014
---------------------	--------	------------	--------------

ГОДИНА 11, БРОЈ 7
КРАТОВО, 2014

Редакциски одбор

Проф. д-р Зоранчо Малинов, научен советник во Институтот за фолклор “Марко Цепенков”, Скопје

Проф. д-р Зоран Тодоровски, директор на Државниот архив на Република Македонија

Прод. д-р Марко Китевски, научен советник во Институтот за македонска литература, Скопје

Доц. д-р Мирјана Нинчовска, кустос советник во НУ Музеј на Македонија, Скопје

Доц. д-р Звонимир Николовски, стручен соработник во Управата за заштита на културното наследство, Скопје

М-р Драган Георгиевски, директор на ОУ Музеј на град Кратово

Тодор Коцевски, публицист од Кратово

*Научните сознанија на авторите се нивни лични достигнувања и нив
Редакцијата ги препушта на судот на јавноста*

Издавач
Општинска установа **Музеј на град Кратово**

За издавачот
М-р Драган Георгиевски

Уредник
Проф. д-р Зоранчо Малинов

Лектура и коректура
Лидија Ташевска

Печатница
Втори август - Штип

Тираж
500 примероци

Гласникот е печатен со финансиска поддршка од
Министерството за култура на Република Македонија
и Општина Кратово

Доц. м-р Горанчо Ангелов*

ГУСЛАТА ВО КРАТОВСКО – ГУСЛАРОТ СТАНКО СТОЈАНОВ ОД С. ТУРАЛЕВО, КРАТОВСКО

Апстракт: За музичкиот инструмент кѐмане во некои краеве се користи и називот гусла, токму како што е случајот и со Кратовско. Како информатор за некогашната употреба на овој инструмент ни послужи Станко Стојанов, родум од с. Туралево, презентирајќи го својот репертоар со музичкиот фолклор од Кратовско.

Клучни зборови: инструмент, инструменталист, гусла, свадба, обичаи

Трагајќи по изработувачите и инструменталистите на постарите народни инструменти во Македонија се наметна и прашањето за состојбата и во Кратово и Кратовско. Овој град и селата кои гравитираат околу него има зачувано дел од старата музичка традиција претсавена од поединци кои сеуште го негуваат свирењето на народни музички инструменти. Иако во мал број, овие инструменталисти се можеби последните носители на инструменталната традиција која несомнено полека исчезнува поради незаинтересираноста на помладите да изучуваат свирење на гајда, кавал, кѐмане или некој друг народен инструмент.

За разлика од визуелните уметности, како што се разните форми на сликање и резбање, кои остануваат видливи и по смртта на уметникот кој ги изработил, музичката инструментална и вокална уметност живеат сè

* Авторот е етномузиколог и етноорганолог, доцент е на Музичката Академија при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

ГУСЛАТА ВО КРАТОВСКО - ГУСЛАРОТ СТАНКО СТОЈАНОВ

додека е жив свирачот со својот инструмент и својата песна. Ова ни укажува на потребата од евидентирање и запишување на нивниот музички репертоар со што ќе се зачуваат од заборава бројни автентични изворни мелодии и песни. Како и да е, поединците кои го зачувале свирењето на народни музички инструменти треба да се почитуваат поради нивната улога во одржувањето на со векови градената музичка традиција. Иако времето кога нивната музика била негувана и барана од страна на населението е минато, тоа не се одразило на нивното негување на старите традиционални инструменти. Нашата потрага беше насочена кон ќеманциската традиција во Кратовско со што ќе ја увидеме фактичката состојба со овој инструмент и неговата применена од поединци во 21 век.

Во овој труд ќе се осврнеме на музичкиот живот на еден исклучително талентиран инструменталист кој успеал да го зачува свирењето на еден редок народен музички инструмент, во Кратовско познат како гусла. Според нашиот информатор Станко Стојанов, овој жичен инструмент во Кратовско, од како памети тој, се нарекува гусла, а во Бугарија го викале ќемане.¹ Под терминот *ќемане* или *гусла* се подразбира трижичен или четирижичен музички инструмент во крушовидна форма на кој се затегнати три струни (Линин, 1986: 51). Драгослав Девик за гуслата вели дека е инструмент распространет во Македонија и е скоро идентичен со далматинската лирица (Devic, 1977: 185). Во минатото, ќемането (гусла) било распространето во повеќе делови на Македонија, а денес овој инструмент се среќава исклучиво во источните и североисточните делови на државата, во селата што се наоѓаат во околината на градовите Делчево, Македонска Каменица, Винаца, Кочани, Штип, Пробиштип, Злетово, Кратово, Крива Паланка и Куманово.

¹ Во нашето излагање ќе го користиме терминот гусла, бидејќи Станко не користи друго именување за овој инструмент.

Биографија

Станко Стојанов е роден 1947 год. во кратовското село Туралево, кое се наоѓа на неколку километри од Кратово. Овој инструменталист пеејќи придружен со својата гусла, успеал во една автентична форма да зачува дел од некогашната традиција која се негувала во неговото место на живеење и околината. Можеби не е познат во јавноста со своето музичко делување што се должи на неговата неактивност повеќе од 40 години, но со својот музички потенцијал е еден од подобрите гуслаци (ќеманџии) кои сме ги снимиле на терен. Ова го заклучивме врз база на неговото свирење, кое ни го презентираше за време на нашето истражување. Станко има свое објаснување зошто престанал да свири во јавноста, но тоа не влијаело тој да не продолжи да свири во домашни услови.

Во селото Туралево живее до 1999 год., кога жителите на селото почнуваат да се населуваат во близина на патот од Кратово кон Крива Паланка. Куќата на Станко е втора изградена во 1999 година во оваа населба. Со текот на годините голем дел од жителите на Туралево се населиле овде, формирајќи приградска населба со околу триесетина куќи.² Станко мошне сликовито ни го опиша времето кога свирењето и пеењето било мошне почитувано од страна на населението. Овој инструменталист ни произнесе драгоцен податоци за состојбата со народните инструменти во минатото кога овие инструменти биле дел од свадбените веселби, селските собори и верските празнувања.

² Станко се сеќава на кажување од старите, дека на местото каде што ја изградиле населбата, порано се наоѓало селото Тувиденци, населено со Турци, кое било запалено. И ден-денес луѓето пронаоѓаат некои предмети, кои ги користело тогашното население.

ГУСЛАТА ВО КРАТОВСКО - ГУСЛАРОТ СТАНКО СТОЈАНОВ

Почетоци

Љубовта кон музиката и гуслата Станко ги наследува од неговиот татко Анѓел, кој свирел на гајда, како и од неговите постари братучеди. На гусла започнува да свири на деветгодишна возраст и како што се нарекува тој, бил самоук, односно сам го изучувал свирењето на гусла. Во тоа време, во селото Туралево имало уште неколкумина гуслации, меѓу кои Сандре и Мите, кои биле негови братучеди и имале одредено влијание во текот на музичкото изградување на Станко.³ Во продолжение ќе произнесеме некои сегменти од неговите почетоци како и неговата улога како свирач во текот на свадбениот обред.

Првата гусла на која почнал да се учи била од неговиот братучед Моне од селото Железница, Кратовско. Гуслата била со три жици и дрвени чивии за штимање. Станко учел од Моне и барал од него тој да му направи гусла, но Моне не бил во можност да му изработи гусла, бидејќи и тој ја имал купено. По извесен период Моне ја продава гуслата на другиот братучед на Станко, Сандре од с. Туралево. Овој момент бил мошне поволен за Станко, бидејќи гуслата веќе била во неговото село. За да свири на гуслата, Станко му ги пасел овците на Сандре, по што овој му давал да свири. По извесен период Сандре престанал да му дава да свири на гуслата, по што Станко одел до таму, што од дома крадел по 15-20 јајца, за да му однесе на Сандре и да свири. Кога напреднал музички, Сандре почнал да не му ја сложува (штима). Изговорот на Сандре бил дека многу ги притиска жиците, поради што се расштимува гуслата. Тоа биле првите обиди Станко да ја сложи гуслата, но со текот на времето и тоа го научил. Оваа гусла му легнала на срце на Станко, поради што сакал да му даде една овца на Сандре и

³ За Сандре и Мите, Станко вели дека свиреле на гусла, но не можеле да го усовершат свирењето на некое повисоко ниво. Овој момент претставувал шанса за него, бидејќи бил млад, поради што тој го усовршува свирењето, по што почнале да го викаат само него да свири и да пее на веселбите во селото.

да ја купи гуслата, меѓутоа Сандре не му ја дал. Тогаш го замолува татко му да му направи гусла, по што тој му прави од даска и жици од челична сајла. Оваа гусла немала убав звук, но можел на неа да вежба. Станко се сеќава кога сакал да ја сложи гуслата од даска со гуслата на Сандре, на што Сандре му рекол: „Бегај од тука, ова не свири“. По извесно време Сандре му ја продава гуслата на Станко. Во меѓувреме Сандре се откажува од свирење, поради тоа што Станко многу побргу напреднал музички.⁴ Обид да научи да свири на гусла имал и Мите, братот на Сандре, но и тој не постигнал голем напредок во свирењето во споредба со Станко, кој напредувал многу бргу. За Мите, Станко вели: „Тој само поеше и стругаше по гуслата, тоа не е тоа“.

Дарбата за музика и неговата возраст имале голема улога во изучувањето на свирење на гусла, поради што Станко за кратко време го совладал свирењето. Неговиот брз музички напредок се одразил во неговото ангажирање од страна на помладите соселани кои го викале да ги придружува со својата гусла додека тие пееле песни.⁵ Пеењето било мошне пријатно во придружба на неговата гусла, без разлика дали пееле женски или машки, а женскиот глас посебно се слагал со звукот на гуслата. Се сеќава дека во тоа време луѓето биле многу дружељубиви и оделе од куќа на куќа и свиреле и пееле, а често во придружба на гусла, покрај пеењето се играло и оро. Голем дел од песните ги научил и од постарите луѓе коишто ги придружувал со гуслата додека тие пееле. На овој начин тој почнал да го изградува и музичкиот

⁴ Сите овие случувања се одвивале во краток временски период, кога Станко почнувал да го совладува свирењето на гусла со една невообичаена прогресија.

⁵ Општопознато е дека во минатото како место за собирање во селото биле или селските чешми или некое пошироко место каде што вообичаено народот се собирал за време на празници. Младите во Туралево се собирале приквечер сред село, каде се дружеле и се забавувале пеејќи стари песни научени од нивните баби и дедовци.

ГУСЛАТА ВО КРАТОВСКО - ГУСЛАРОТ СТАНКО СТОЈАНОВ

репертоар, кој подоцна го презентирал онаму каде што свирел.

Понекогаш младите од с. Туралево одеа и во соседното село Тополовик, каде неговиот вреник Гоце Џемо свирел на гусла. Во тоа село учителите ги учеле децата да играат оро во придружба на гусла, што не било случај во Туралево, бидејќи учителот немал интерес кон играњето. На прашањето за половата припадност на гуслациите, се сеќава дека единственото женско што свирело на гусла била Елица од с. Тополовик. Елица е сестра на Гоце Џемо и била постара од нив. Таа свирела многу убаво, но свирела само дома.⁶ Во тоа време во селото имало уште само еден свирач на гајда кој го наплаќал своето свирење. Станко опишува една средба со гајдацијата Раде на свадба, кога Раде му рекол дека му ги зема муштериите, бидејќи свирел без пари. Станко вели дека тој го искористил тој момент и се пробил помеѓу народот како свирач и пеач. За свирењето на свадби и собори добивал одреден надомест, така што свирењето почнало да му се исплатува. Одредена пресвртница во неговиот музички живот настанува во 1963 година, кога во селото е донесено првото радио.⁷ Ова на некој начин го намалило интересот за музиката на Станко и тој постепено почнува да се повлекува, но продолжил да им свири на повозрасните, додека тие си пиеле ракија, за што го наградувале парично. Како и да е, тој не го оставил свирењето и пеењето до денес.⁸

Инструмент

Станко вели дека во Кратовско во минатото имало мајстори кои изработувале гусли, а денес гусли изработува

⁶ Елица и братот Гоце Џемо многу одамна се отселиле во Германија, каде живеат и ден-денес.

⁷ Годината ја памети по земјотресот во Скопје, во 1963 година.

⁸ Од друга страна, Станко вели дека многу од песните кои и денес ги свири, ги научил токму слушајќи ги на радиото, но често му забележувале дека смета додека гусла со радиото.

мајстор Стоје Динев од с. Железница.⁹ За изработување на гусла, вели дека најмногу се користеле дрвата орев и круша, дрва кои ги има во големи количини во Кратовско. Андријана Гојковиќ забележува дека во поглед на дрвото за изработување на одреден инструмент, најмногу зависело од материјалот кој преовладува во тој регион (Gojković, 1989: 14). Генерално, ова важи за сите народни инструменти кои се изработуваат од дрво, кое се наоѓа во непосредна близина на изработувачот на инструменти. До 1969 год. Станко свира на гуслата што ја купил од Сандре.¹⁰ Втората гусла ја купува во споменатава година од Благоевград, во Бугарија.¹¹

Оваа гусла е нешто поразлична од гуслите кои се користеле во Македонија, но тоа не му пречело да свира на неа. Во Бугарија овој инструмент се именува како г'дулка. Бугарскиот етномузиколог Николај Кауфман вели дека овој инструмент се употребува во некои делови на Бугарија и најчесто е познат како г'дулка, а се именува и како кемене, цигулка, кеменче, копанка и др. (Кауфман, 1970: 77). Гуслата која ја купил Станко била со 5 жици и 2 дополнителни резонаторни (аликвотни жици), поставени под мелодиските жици. Николај Кауфман вели освен основните, мелодиски жици, многу често г'дуларите додаваат резонаторни-аликвотни жици, кои се поставени под мелодиските. Ги нарекуваат подгласници (Кауфман, 1970: 79). На Станко не му пречело што гуслата има 5 жици, бидејќи тој свирел само на три.¹² Со текот на времето му се скинале оние две коишто

⁹ Од овој мајстор гусла купила и жената Елица, којашто свирела на гусла, а денес живее во Германија.

¹⁰ Ниту Сандре, ниту Станко не знаеле кој ја има изработено оваа гусла.

¹¹ Истата година Станко со жена му Станинка, родена во селото Каврак, заминува во Германија, каде останува до 1982 год.

¹² Ние немавме можност да го провериме штимот на останатите две жици, бидејќи тие одамна ги исфрлил од употреба, а во неговото свирење тие немале посебна функција која би се одразила на мелодијата.

ГУСЛАТА ВО КРАТОВСКО - ГУСЛАРОТ СТАНКО СТОЈАНОВ

не ги користел и гуслата останува со три жици и две резонаторни жици на кои што тој свири и ден-денес (Фотографија 1).

Фотографија 1. Гуслата во сопственост на Станко (предна и задна страна) и гудало

„Г’дулките се три и четирижични. Ретко се среќаваат и петожични. Во минатото имало и двојични. Освен основните, мелодиски жици, г’дуларите често употребуваат и резонаторни (аликвотни жици), кои се поставени под мелодиските жици, а кои Станко ги нарекува “слагалки“.¹³

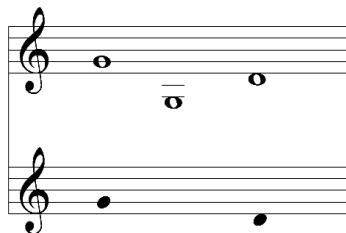
¹³ Идентична гусла (г’дулка) како на Станко се наоѓа во сопственост на Музејот на Македонија во Скопје, која е донирана од извесен Ѓорѓи Млахов од поречкото село Брезница. Информацијата за донаторот на овој инструмент ни ја даде етнологот д-р Владимир Боцев, кустос-советник одговорен за Збирката на народни музички инструменти во Етнолошкиот оддел при Музејот на Македонија.

Како што споменавме претходно, гуслата на Станко останала со три жици на кои сеуште свири и вели дека тие се главните жици како кај гуслата што ја имал претходно која немала аликвотни жици. Жиците на гуслата ги штима според внатрешниот слух, а висината на интонацијата ја прилагодува на неговиот глас, според негово изградено чувство. За ова Станко вели: „Имам си јас своја меморија“, мислејќи на внатрешниот слух, кој му е фиксиран на одредена тонска висина. Првата жица ја штима на **g** во првата октава, втората жица за октава пониско **g** од малата октава, а третата за кварта пониско од првата, односно за квинта повисоко од втората жица на тонот **d** од првата октава. „Штимањето на подгласните жици е најчесто во унисон, на интервал октава квинта или кварта под некоја од мелодиските жици“ (Кауфман, 1970: 79). Аликвотните (резонаторни) жици Станко ги штима во унисон со првата и третата жица (Нотен пример 1 и 2).¹⁴

Нотен пример 1. Штимот на гуслата на Станко според финскиот метод на финалис **G**.

- I. Жица на тон **g**¹
- II. Жица на тон **g**
- III. Жица на тон **d**¹

- I. Аликвотна жица на тон **g**¹
- II. Аликвотна жица на тон **d**¹

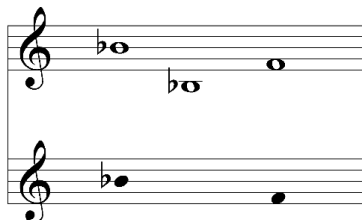

¹⁴ Поради конкретна претстава за штимот на гуслата приложуваме два нотни примери, од кои, едниот според финскиот метод на финалис **G**, и вториот, во апсолутна висина во која звучеше гуслата.

ГУСЛАТА ВО КРАТОВСКО - ГУСЛАРОТ СТАНКО СТОЈАНОВ

Нотен пример 2. Штимот на гуслата на Станко во реална звучност.

- I. Жица на тон g^1
- II. Жица на тон g
- III. Жица на тон d^1

- I. Аликвотна жица g^1
- II. Аликвотна жица d^1

Кога гуслата требало да свира во придружба на гајда, поедноставно е гуслата да се наштима според гајдата.

Тонот и ритмичките фигури кај гуслата се добиваат со стругање на гудало по жиците. Различните тонски висини на првата жица, Станко ги постигнува со допирање на жицата со ноктите, а на третата жица висините ги постигнува со допирање со врвовите на прстите.¹⁵ Мелодијата на кѐменето ја свира на првата и третата жица, додека втората бордунира. Многу често, кога свира мелодија само на првата жица, во истата ритмика му бордунираат и втората и третата жица, кои формираат одредени акорди во зависност од движењето на мелодијата што допринесува за карактеристичната звучна боја и тембар на гуслата. Гудалото го подмачкува со калафониум којшто се користи и кај фабричките гудачки инструменти.

Свадбата во неговото сеќавање

Свадбата како настан во животот на човекот опфаќа лепежа од обичаи кои се неизоставни од народната традиција на македонскиот народ. Овие обичаи градени со векови наназад, народот ги зачувал во неговата колективна свест и истите ги пренесувал и ги надоградувал, со цел да се обележи

¹⁵ Некои кѐманци (гуслаци) свират со ноктите на првата жица и со палецот на третата жица, а некои само со мекиот дел на прстите, без употреба на ноктите. На овој вториот начин свира кѐманцијата Ставре Павловски од Пробиштип, роден во с. Опила, Кратовско.

овој настан како почеток на нов живот којшто започнува за младоженците по нивниот завет за заеднички живот и градење нова фамилија. Свадбениот обреден комплекс опфаќа точно одредени обичаи кои се практикуваат во деновите пред, за време и по завршувањето на свадбениот обред. Сите овие обичаи имаат своја симболика непосредно поврзана со младите, нивните фамилии и останатите кои се дел од овој обред. Нашиот информатор бил дел од свадбениот обред и кај него сè уште свежи се сеќавањата на тоа време кога со својата гусла музички ја збогатувал свадбата. Од она што ни го пренесе, најповеќе се задржа на обичајот познат како “блага ракија”.

Станко се сеќава дека во тоа време свадбите траеле по три дена.¹⁶ На првиот ден од свадбата, во петокот, се замесувала погача, а месариите за време на замесувањето на погачата пееле, додека тој свирел и ги придружувал со гуслата. Во сабота наутро додека гостите се собираат биле пречекувани со музика на гусла. Гуслата била погодна за свирење внатре во куќата, а за надвор имало друга музика. По собирањето на гостите, тие излегувале надвор, каде што имало друга музика, најчесто две зурли и тапан. Овие свирачи свиреле до понеделникот наутро, по што си заминувале. Свирачите на зурли и тапан биле од кратовското село Вакуф. Зурлациите се викале Тодос и Дане, а тапанџијата Гроздан.¹⁷ Кога свиреле зурлите, гуслаџијата почнувал да свири кога тие одмарале.¹⁸ Кога немало зурли и тапан, на свадба главен инструмент била гајдата. И во тој случај гуслата ја имала истата функција, да свири додека гајдаџијата одмара. За време на свадбата, доколку младоженците живееле близу, Станко свирел и кај

¹⁶ Периодот за кој ни забораваше беше од 1958 до 1969 година.

¹⁷ Станко вели дека зурлациите и тапанџиите и покрај тоа што имале христијански имиња, тие биле Цигани, кои го зборувале само македонскиот јазик и ја прифатиле христијанската религија.

¹⁸ Подоцна, зурлите биле заменети со кларинет (г'рнета) во придружба на тапан.

ГУСЛАТА ВО КРАТОВСКО - ГУСЛАРОТ СТАНКО СТОЈАНОВ

младоженецот и кај невестата. Кога завршувал на едното место, одел кај сватовите и додека главната музика се одмара тој свира со гуслата. И во недела текот на музиката бил ист, односно гуслацијата свирел додека другата музика се одмара и сè така до одењето по невеста. По невеста се одело со гајда или зурли и тапан, но никогаш не се одело со гусла, бидејќи нејзинот звук бил тивок.¹⁹

На последниот ден од свадбата, во понеделникот, се правел обичајот блага ракија и Станко со својата гусла повторно е главниот свирач. Тој се сеќава на многу ситуации поврзани со овој обичај, кога на симболичен начин се прикажувало дали невестата била невина (чесна), или не. Во понеделникот кога доаѓаат деверите, носат блага ракија со прегорен црвен шеќер, што ја симболизира невиноста на невестата. Кога невестата била невина, се дава црвената блага ракија, а потоа пеат во групи, првин деверите, а потоа домаќините. На овој ден се пееле и сеуште се пеат т.н. “мрсни песни“ со изразена еротска содржина. Станко не пеел такви песни, бидејќи му било срам, но другите ги пееле овие песни. Деверите ги палеле и гаќите на свекрвата. Во нашето истражување поврзано со песните кои се пеат на овој ден, дојдовме до заклучок дека се пеат песни со непристојна содржина, кои опејуваат срамни моменти поврзани со свекорот, свекрвата, бабата, дедото, како и за другите кои се вклучени во свадбениот обред (Ангелов, 2009: 203-214).

Станко вели дека имало случаеви кога невестата не била невина. Тогаш деверите носеле погача која била продупчена на средината и во неа ставале жив праз, а невестата ја качувале на магаре, свртена наопаку со лицето кон опашот. Ова го правеле само во непосредна близина на местото на живеење на невестата, со намера родителите да знаат дека ќерка им не била чесна, а Станко се сеќава на неколку такви случки додека свирел по свадбите.

¹⁹ Не се практикувало гусла да свира и со тапан, бидејќи била пригушувана од силниот звук на тапанот.

Репертоарот на Станко е разновиден во зависност од тоа во каква прилика свири. Кога свирел на собори и домашни слави, свирел ора и песни коишто ги порачувале оние што се на орото. Најпрвин запејувале оние талентираниите, а тој почнувал да свири по нив. Како што вели Станко, тоа му било управување и ја нагласува комуникацијата на свирачот со оние кои се на орото. Во тоа време луѓето биле многу друштвени и чекале ред кај Станко на кого попрво да му свири. Тој во своето гудало на врвот ставил остра игла и кога се буткале во него, ги боцкал за да му направат простор како би можел непречано да свири. Ни запеа и една хумористична песна која не беше со мелодија, туку ни ги отпеа само зборовите:

„Пред куќа ти свињи грдат, а у куќа снаи прдат,
пред куќа ти сува врба, за мене ти дупе мрда“.

Кога ги пеел овие песни, присутните го наградувале со пари. Станко никогаш не учествувал на некој фестивал за изворна музика, што е можеби една од причините за неговата анонимност. Додека Станко свиреше и пееше, со песна му се придружи и неговиот син Роберт, кој знаеше поголем дел од песните што ги свиреше татко му. Нашето истражување го завршивме со заедничка музика на гајда и гусла (Фотографија 2 и 3).

Фотографија 2. Станко со синот Роберт

ГУСЛАТА ВО КРАТОВСКО - ГУСЛАРОТ СТАНКО СТОЈАНОВ

Фот. 3. Авторот на трудот на гајда и Станко со својата гусла

Како заклучок од претходно изнесеното можеме да констатираме дека е голем бројот на инструменталисти на народни музички инструменти кои од одредени причини не дошле до израз во својата средина, поради што нивното музичко делување останало незабележано од јавноста. Трудовите како овој, на некој начин ќе останат да сведочат за постоењето на овие народни уметници преку кои е продолжен векот на инструментот и на песните што тие ги пееле некогаш и сеуште се во состојба да ги пренесат на оние кои ја сакаат оваа музика. За гуслата можеме да кажеме, дека ова е единствениот инструмент којшто не нашол примена во современото музичко творештво, кое се базира на музичката фолклорна традиција, а интересот од страна на помладата популација е максимално отсутен. Можеби и ова е една од причините за замирање на овој исконски инструмент. Како и да е, овие свирачи ќе ја чуваат музичката традиција и некои обичаи кои повеќе не се практикуваат во онаа форма како пред многу години, а нивната музика ќе биде присутна сè додека тие се способни да свират.

На крајот сакаме да изразиме голема благодарност за гостопримството кое ни го укажа сопругата на Станко,

Станинка и нивниот син Роберт, кој со задоволство ни испеа неколку песни од кои ќе приложиме само две мелографии.

Нотни прилози:

Снимено во с. Туралево 2014 год. Снимил и мелографирал авторот на трудот

Свири на гусла Станко Стојанов, пее Роберт Стојанов.²⁰

$\text{♩} = 328$

Гусла

Вокал

Пад - на ми кит - че _____ бре Ве - ли - че,

пад - на ми кит - че _____ да - до.

The musical score consists of four systems. Each system has two staves: the top staff is for the Gusla (Gusla) and the bottom staff is for the Vocal (Вокал). The Gusla part is written in 7/16 time and features a complex rhythmic pattern with many beamed eighth and sixteenth notes. The vocal part is written in the same time signature and follows the lyrics. The lyrics are: 'Падна ми китче, бре Величе, падна ми китче дадо.' The first system shows the beginning of the piece, and the subsequent systems show the continuation of the melody and lyrics. The score ends with a double bar line and repeat dots.

Падна ми китче, бре Величе, падна ми китче дадо.
Од врв шамиче, бре Величе, од врв шамиче дадо.

²⁰ Песните се произнесени како што беа испеани.

ГУСЛАТА ВО КРАТОВСКО - ГУСЛАРОТ СТАНКО СТОЈАНОВ

Момче го најде, бре Величе, момче го најде дадо,
Па го не дава, бре Величе, па го не дава дадо.
Тражи кирија, бре Величе, тој бело лице дадо
Скупа кирија, бре Величе, скупа кирија дадо.

♩ = 232

Гусла

Вокал

Теш - ка је би - ла бор-ба за сло - бо - да,
бор-ба за сло - бо - да за Ма - ке - до - ни - ја.

Тешка је била борба за слобода, борба за слобода,
за Македонија. /2x
Го нападнаја градот Кратово, градот Кратово,
село Шлегово.
Тешка је била борба за слобода, борба за слобода,
за Македонија. /2x
Од Сакулица цела единица, а од Туралево само чика Стево.

Библиографија:

- Ангелов Горанчо (2009), Обичајот “погазејќи” како составен дел на свадбениот обред и обредните песни што се пеат при овој обичај, Скопје, Македонски фолклор бр. 68, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ – Скопје, стр. 203-2014.
- Кауфман Николай (1970), Българска народна музика, Наука и искуство, Софија.
- Линин Александар (1986), Народните музички инструменти во Македонија, Македонска книга, Скопје.

- Gojković Andrijana (1989), Narodni muzički instrumenti, Vuk Karadžić, Beograd.
- Dević Dragoslav (1977), Etnomuzikologija III deo (skripta), Univerzitet umetnosti u Beogradu, Beograd.

Gorancho Angelov

KEMENCHE (GUSLE, GADULKA) IN KRATOVO REGION - THE GUSLAR STANKO STOJANOV FROM VILLAGE TURALEVO

(Summary)

Tracing for the developers and instrumentalists of the older folk instruments in Macedonia, raised the issue of the situation in Kratovo. This town and villages that gravitate around it has preserved part of the old musical tradition presented of individuals who still cherish the playing of folk musical instruments. Although few, these musicians are perhaps the last bearers of the instrumental tradition which undoubtedly is slowly disappearing due to the reluctance of the younger learners playing the bagpipes, flute, kema and other folk instruments. However, individuals who have saved the playing of folk musical instruments are to be respected because of their role in maintaining the musical tradition that was built with centuries. Although the time when their music was nurtured and demanded by the population is past, it does not reflect the nurturing of their old traditional instruments. Our search focused on the kjemandzhian tradition in Kratovo, which we will state the actual situation with this instrument in the 21st century. In this paper we look at the musical life of the instrumentalist of harp (kema, kjemene) Stanko Stojanov from the village near Kratovo, Turalevo who managed to keep playing this rare folk music instrument.